

Mateja Sedmak, Ana Kralj

Nevarna zasebnost – nasilje v družinah v Sloveniji

POVZETEK: Avtorici v članku obravnavata problematiko nasilja v družinah v Sloveniji, pri čemer združujeta več metodoloških pristopov: analizo pisnih virov, analizo prepisa razprav poslank in poslancev ter podatkov anketne raziskave. Telefonska anketna raziskava je bila izvedena na reprezentativnem vzorcu polnoletne slovenske populacije v juniju 2005. V članku je prikazano naslednje: značilnosti aktualne politične razprave o nasilju v družinah in (ideološke) okoliščine priprave zakonodaje; stopnja razširjenosti nasilja v družinah v Sloveniji; ocena uspešnosti delovanja države, državnih ustanov ter nevladnih organizacij in društev; odnos do nasilja in stopnja strpnosti do nasilja v družinah; razlike glede na ključne demografske značilnosti odgovarjajočih in (ne)zavezanost t. i. tradicionalnim vrednotam. Rezultati raziskave, ki se nanašajo na razsežnost pojava nasilja v družinah, potrjujejo ocene nevladnih organizacij in kažejo na nižjo stopnjo zaupanja v uspešnost delovanja države in vladnih organizacij (policija, centri za socialno delo) ter višjo stopnjo zaupanja v uspešnost delovanja nevladnih in prostovoljnih organizacij. Do različnih pojavnih oblik nasilja v družinah so strpnejši starejši, nižje izobraženi, verujoči in moški. Prav tako so do obravnavanega pojava strpnejši tisti, ki so zavezani tradicionalnim vrednotam.

KLJUČNE BESEDE: družina, nasilje, zasebnost, politika, javno mnenje, Slovenija

1 Uvod

Članek obravnava poseben vidik družinskega življenja v Sloveniji, tj. nasilje med družinskimi člani, pri čemer je pri analizi problema uporabljenih več metodoloških pristopov, in sicer analiza pisnih virov, prepisa razprave poslank in poslancev Državnega zbora RS ter podatkov anketne raziskave. Članek je zasnovan na izhodiščih referata z naslovom *(Ne)varna zasebnost – živeti v slovenskih družinah* (Sedmak in Kralj 2005), predstavljenega na letnem sociološkem srečanju oktobra 2005 v Izoli.

Problematika nasilja v družinah¹ se kaže kot vse bolj aktualna in vredna raziskovalne, širše medijske, politične in tudi siceršnje javne pozornosti. Razloge za to gre iskati

---

1. V nadaljevanju bomo govorili o nasilju v »družinah« in ne nasilju v »družini«, ker avtorici zagovarjajo tezo, da ne moremo govoriti o enem samem prevladujočem monolitnem tipu družine, temveč je družinskih oblik več. Govoriti o nasilju v družinah tako pomeni govoriti o nasilju v enostarševskih in dvostarševskih družinah, razširjenih družinah, istospolnih družinah itd.

predvsem v nenehnem opozarjanju nevladnih (zlasti ženskih) organizacij na problem nasilja v družinah, v statističnih evidencah, ki nakazujejo trende naraščanja nasilja v zasebnosti, in v večji stopnji javne občutljivosti za ta pojav ter v uvedbi zakonske določbe v Kazenskem zakoniku RS (1999), po kateri je nasilje v družini vključeno med dejanja nasilništva. Vse to je vplivalo na število odkritih kaznivih dejanj in prekrškov z elementi nasilja v družini. Po policijskih podatkih se je število odkritih kaznivih dejanj in prekrškov z značilnostmi nasilja v družini v zadnjih desetih letih povečalo kar za 73 % (Mušič 2003).² O aktualnosti problematike nasilja v družinah nenazadnje priča tudi povečanje medijskega poročanja v zadnjem desetletju (Luthar in dr. 2006), politične razprave o nasilju v družinah in priprava spremembe zakonodaje, ki naj bi urejala omenjeno področje.³

Ko govorimo o pojavu nasilja v družinah, govorimo o nasilju med družinskimi člani oz. nasilju družinskega člana/družinskih članov v odnosu do drugega člana/drugih članov. Običajno razlikujemo med nasiljem nad otroki, nasiljem nad starostniki in nasiljem med partnerjema (nasilje v odnosu do žene/partnerice in moža/partnerja). Statistični podatki kažejo, da so najpogostejše žrtve nasilja ženske in otroci ter starostniki, redkeje pa moški člani družine (Filipčič 2002; Generalna policijska uprava Ministrstva za notranje zadeve RS 2005). Pojavne oblike nasilja v družinah so raznovrstne, strokovna literatura običajno razlikuje med fizičnim, psihičnim, spolnim in ekonomskim nasiljem (Filipčič 2002; Robnik 2003; Filipčič in dr. 2004; Smith Stover 2005). Naštete oblike nasilnih ravnanj se v praksi običajno prepletajo.

Pojavi nasilja v družinah so postali predmet povečane javne pozornosti razmeroma pozno (sredina 80. let dvajsetega stoletja), predvsem na pobudo ženskih in feminističnih organizacij ter posameznic in posameznikov, ki so se združevali v skupinah za (samo-

-
2. Natančnih podatkov o razsežnosti pojava nasilja v družinah v Sloveniji ni. Obstoječi podatki so delni, zbirajo jih v okviru policije, zdravstvenih ustanov, nevladnih organizacij itd. Policijska evidenca vsebuje le primere prijavljenih dejanj nasilnega vedenja. Tudi v okviru zdravstvenih ustanov ni sistematičnega zbiranja podatkov; spremljanje števila žensk, ki so žrtve nasilja in poiščejo zdravniško pomoč, je prepuščeno posameznim enotam. Društva za pomoč žrtvam nasilja spet zbirajo podatke le o tistih primerih, ki se dejansko obrnejo nanje, prav tako centri za socialno delo. Komaj od leta 1999 je v policijskih evidencah kot »objekt nasilja« opredeljeno tudi nasilje v družini, kar pomeni, da policija šele od leta 1999 zbira podatke o intimnih razmerjih med osumljencem in žrtvijo. V letu 2000 je bilo kazenskih ovadb dejanj nasilja v družini 3084, v letu 2001 jih je bilo 3844, v letu 2002 jih je bilo 4441, v letu 2003 jih je bilo 5224, v letu 2004 pa 5066. Večina teh dejanj je bila storjena v stanovanju. Povzročitelji kaznivih dejanj z elementi nasilja v družini so v 88 % moški, v 12 % ženske (večinoma gre za povzročiteljice nasilja nad otroki) (Robnik in dr. 2003; Generalna policijska uprava, Ministrstvo za notranje zadeve RS 2005). Statistični podatki SOS telefona, ki pričajo o razsežnosti pojava nasilja v družinah, so naslednji: leta 1999 je klicalo 1292 oseb, leta 2000 5179 oseb, leto kasneje 6291 oseb, leta 2002 4876 oseb, leta 2003 pa 4867 oseb (<http://www.drustvo-sos.si/statistike/statistike.htm>, 18. 12. 2006).
  3. Trenutno je še vedno v veljavi in obravnava različne oblike nasilja v družinah Kazenski zakonik RS iz leta 1999, ki je med kazniva dejanja nasilništva vključil tudi nasilniško vedenje v družini.

)pomoč (Robnik in dr. 2003).⁴ Omenjeni akterji so pričeli soglasno izpostavljati, da je družina za ženske in otroke potencialno najnevarnejši kraj, partner za žensko potencialno najnevarnejša oseba, da se velika večina poškodb s smrtnim izidom zgodi v družinskem okolju, da je vsaka peta ženska v Sloveniji žrtev svojega partnerja oz. soproga, da so spolne, fizične in psihične zlorabe otrok v družinah mnogo pogostejše, kot se nam dozdeva, da visok družbeni in ekonomski status ter višja izobrazba ne izključujejo nasilnega vedenja ipd. (Dobnikar in Kozmik 1999; Božac Deležan 1999; Robnik in dr. 2003). Če povzamemo z besedami L. Božac Deležan (1999: 14), aktivistke in članice društva Ženska svetovalnica: »V naši družbi še vedno velja, da je za žensko najnevarnejša institucija zakon, najnevarnejši prostor dom in najnevarnejša oseba partner.«⁵

V Sloveniji se s problematiko nasilja raziskovalno ukvarjajo le redki. Izpostaviti bi veljalo A. Šelih, V. Nussdorfer, K. Bašič, M. Urek, D. Zaviršek in K. Filipčič (ki je doktorirala na temo *Nasilje v družini – kriminološki in kazenskopravni vidiki*). Pri tem je treba poudariti, da se problematika nasilja v družinah v Sloveniji obravnava večinoma s kazenskopravnega vidika (Šelih, Nussdorfer, Bašič, Filipčič)⁶ oz. z vidika socialnega dela (Zaviršek, Urek), medtem ko so sociološke študije na to temo razmeroma redke. Med publikacijami gre izpostaviti naslednje: zbirko interdisciplinarnih prispevkov o nasilju v družini *Dosje: Nasilje nad ženskami* (Kozmik in Dobnikar 1999), pregled in analizo delovanja akterjev, vključenih v preventivno delovanje in reševanje problema nasilja v družinah, *Nasilje nad ženskami v družini – analiza stanja* (Robnik in dr. 2003), pregled statističnih podatkov in zakonodaje *Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco* (Šprah in dr. 2003), strokovne podlage za sprejem zakona, ki bi urejal problematiko nasilja v družinah, *Strokovna izhodišča s predlogi rešitev za sistemsko ureditev varstva pred nasiljem v družini* (Filipčič in dr. 2004), ter študiji z naslovom *Medijske reprezentacije družinskega nasilja* (Luthar in dr. 2006)⁷ in *Nasilje v družinah v Sloveniji* (Sedmak in dr. 2006), izvedeni v okviru ciljnega raziskovalnega projekta *Analiza družinskega nasilja v Sloveniji – predlogi preventive in ukrepov*. Da je tematika nasilja v družinah v zadnjih letih postala zanimivo raziskovalno področje, priča tudi povečanje diplomskih del na to temo.⁸ Ob tem pa ne moremo spregledati

4. Nekaj primerov: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja je bilo ustanovljeno leta 1989, društvo Ženska svetovalnica leta 1993, Združenje proti spolnemu zlorabljanju leta 1994, Društvo za nenasilno komunikacijo leta 1996.
5. Podobne okoliščine izpričujejo tudi druga kulturna okolja: po podatkih zveznega urada ZDA je npr. leta 1995 več kot polovico umorov vseh otrok izvršil družinski član, eno tretjino od 4967 žensk je umoril mož ali partner; število evidentiranih poškodb zaradi nasilja moža/partnerja nad ženo/partnerko je skupno višje kot skupno število poškodb zaradi prometnih nesreč, posilstva nezancev in ropov (Rotter in Houston 1999).
6. Na to kaže podatek (Cobiss), da je večina člankov omenjenih avtoric objavljena v revijah s področja prava in kriminologije: Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Pravna praksa, Revija Policija, strokovni bilten Varnost, prispevki na konferenci Dnevi varstvoslovja v organizaciji Visoke policijsko-varnostne šole ipd.
7. O tematiki tiskanih medijev in nasilju nad ženskami v družinah sta pisali tudi Rožman in Knežević Hočevar (2005).
8. V Cobissu je vpisanih 22 diplomski del na to temo, večinoma novejšega datuma, in sicer s

odsotnosti empiričnih študij, na temelju katerih bi lahko stroka, politika in tudi nevladne organizacije zastavile smernice svojega delovanja in preventivne ukrepe ter se soočile s problemom. O podobnem pomanjkanju empiričnih podlag poročajo tudi v drugih okoljih (Pollitz Worden in Carlson 2005).

V pričujočem članku se bomo soočili z naslednjimi tematikami nasilja v družinah: (1) prikazane bodo značilnosti aktualne politične razprave o nasilju v družinah in ideološke okoliščine priprave zakonodaje; (2) sledila bo analiza pojavnosti nasilja v družinah v Sloveniji, natančneje, razsežnosti posameznih oblik nasilnih ravnanj, tj. nad otroki, ostarelimi, ženskami in moškimi; (3) analiza ocene uspešnosti delovanja države in državnih ustanov (policija, centri za socialno delo) ter nevladnih organizacij in društev na tem področju ter prikaz ocene uspešnosti akcij ozaveščanja in preventive; (4) analiza odnosa anketiranih do nasilja v družinah in stopnje sprejemanja nasilja ter (5) analiza razlik glede na nekatere ključne demografske značilnosti (spol, starost, izobrazba) in glede na (ne)zavezanost t. i. tradicionalnim vrednotam.

2 Metodologija

Pri obravnavi v uvodu predstavljene problematike bomo, kot omenjeno, združili več metod, in sicer analizo rezultatov anketne raziskave, izvedene na reprezentativnem vzorcu državljanek in državljanov Slovenije, in analizo političnega diskurza parlamentarne razprave, ki je v Državnem zboru RS potekala 22. 2. 2005 ob predstavitvi posebnega *Poročila o nasilju v družini – poti do rešitve* varuha človekovih pravic M. Hanžka.

Anketna raziskava je bila izvedena junija 2005 v okviru ciljnega raziskovalnega projekta *Analiza družinskega nasilja v Sloveniji – predlogi preventive in ukrepov*.⁹ Pred tem smo v oktobru in novembru 2004 izvedli preliminarno telefonsko raziskavo na reprezentativnem vzorcu (n = 1066). S pilotno anketo smo želeli preveriti vprašanja in odzive anketiranih na telefonsko obliko anketiranja. Telefonsko anketiranje je bilo izbrano zgolj zaradi omejenih finančnih sredstev. Odziv anketiranih je bil (nepričakovano) dober; izkazalo se je, da so bili anketirani prav zaradi »anonimnosti«, ki jo zagotavlja ta neosebna oblika sporazumevanja, pripravljeni v veliki meri spregovoriti tudi o subjektivnih izkušnjah nasilja. Podobno kot v primerljivih študijah je pripravljenost za sodelovanje v raziskavi izkazalo občutno več žensk. Končni anketni vprašalnik je obsegal 68 vprašanj, ki so obravnavala naslednje vsebine: nasilje v družinah in mediji, nasilje v družinah in otroci, nasilje v družinah in starostniki, nasilje v družinah in partnerstvo, stališča o nasilju, preventiva in ozaveščanje, splošna vprašanja (ki so se nanašala na odnos do družine, zakonske zveze, spolnih vlog ipd.) in demografska vprašanja. Vzo-

---

področja prava oz. kriminologije (Pravna fakulteta, Fakulteta za varnostne vede, Fakulteta za upravo), pa tudi s področja socialnega dela in sociologije (Fakulteta za socialno delo in Fakulteta za družbene vede). Pri slednjih gre večinoma za študije materinskih domov ali varnih hiš.

9. Analiza družinskega nasilja v Sloveniji – predlogi preventive in ukrepov (2004–2006, nosilka: dr. Mateja Sedmak). Projekt sta sofinancirala Agencija za raziskovalno dejavnost RS in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve RS.

rec klicanih je bil izbran na osnovi enostavnega slučajnega vzorčenja na Telefonskem imeniku Slovenije. Anketiranih je bilo 1006 oseb, stopnja odgovorov pa 18,3%.

Ker je bil med odgovarjajočimi večji delež žensk (glede na njihov dejanski populacijski delež v Sloveniji), smo odgovore v analizi podatkov obtežili, in sicer odgovore žensk z 0,72, odgovore moških pa z 1,64 (pred obtežitvijo je vzorec odgovarjajočih tvorilo 30,5 % oz. 307 moških in 69,5 % oz. 699 žensk). Osnovne značilnosti vzorca odgovarjajočih (starost, izobrazba, zaposlitveni status, veroizpoved, kraj bivanja) so prikazane v tabelah.

Tabela 1: Starost anketiranih.

	ŠTEVILO	%
18–28	222	22,2
29–39	181	18,1
40–50	217	21,7
51–61	180	18,0
62–72	133	13,3
nad 72	68	6,8
skupaj	1001	100,0

Tabela 2: Izobrazba anketiranih.

	ŠTEVILO	%
nedokončana osnovna šola	28	2,6
dokončana osnovna šola	106	10,6
dokončana srednja ali poklicna šola	628	62,7
dokončana fakulteta ali višja šola	225	22,4
magisterij ali doktorat	17	1,7
skupaj	1002	100,0

Tabela 3: Zaposlitveni status anketiranih.

	ŠTEVILO	%
zaposlen	491	49,0
nezaposlen	58	5,8
upokojen	283	28,3
dijak, študent	135	13,4
gospodinja	11	1,1
kmet	10	1,0
drugo	14	1,4
skupaj	1003	100,0

Tabela 4: Veroizpoved anketiranih.

	ŠTEVILO	%
katoliška	657	67,5
pravoslavna	18	1,9
muslimanska	13	1,3
evangeličanska	3	0,3
neverujoči	262	26,9
drugo	21	2,1
skupaj	974	100,0

Tabela 5: Kraj bivanja anketiranih.

	ŠTEVILO	%
mesto	438	43,7
vas	379	37,9
primestje	185	18,4
skupaj	1002	100,1

3 Prikaz in analiza rezultatov

3.1 Nasilje v družinah – poseben problem ali del splošnega nasilja v družbi?

V okviru aktualne politične razprave o problematiki nasilja v družinah, ki spremlja zakonodajni proces, smo priče dvema različnima percepcijama. Pojavlja se dilema, ali gre pri nasilju v družinah za *poseben problem*, ki mora biti deležen posebne zakonske in tudi siceršnje (posebne) obravnave, ali gre v primeru nasilja v družini za širši problem (naraščajočega) *nasilja v družbi na splošno*. Skladno z zadnjim videnjem naj bi se nasilje v družini (k čemur se nagibajo vladajoče stranke) obravnavalo kot del širšega problema v okviru širše zastavljenega zakona o preprečevanju nasilja (t. i. celostni zakon o preprečevanju nasilja). Predstavniki vladajočih strank zato zagovarjajo stališče, da bo odprava nasilja v javni sferi (šola, vrtec, javni prostori itd.) privedla do zmanjšanja nasilja tudi v zasebni sferi; zato bi se država morala (tudi zakonsko) ukvarjati predvsem z zmanjševanjem nasilja v družbi na splošno. »Nasilje v družini je namreč posledica stanja duha v celotni družbi« (Irgl 22. 2. 2005: 10).¹⁰

Razlikovanje med nasiljem v družini kot posebnim ali širšim družbenim problemom izvira iz *različnega videnja družine*. Govorjenje o nasilju v družini dojemajo desno usmerjene stranke kot napad in diskreditacijo institucije družine in družinskega življenja. Po mnenju predstavnikov desnih strank, kot je njihovo stališče povzela Potrata (22. 2. 2005: 2), govorenje o nasilju v družini »daje vtis, da je družina izvor in generator nasilja

10. Prepis parlamentarne razprave z 22. 2. 2005.

ter stigmatizirana kot oblika družbenega življenja, ki je najbolj nevarna za vse njene člane«. Trenutne opozicijske stranke pa v tem okviru izpostavljajo, da želijo vladajoče stranke in »oblast videti družino kot nekonfliktno celico, najraje reprodukcije, težko pa ji priznajo probleme, s katerimi se družina srečuje in sooča« (Širca 22. 2. 2005: 3).

Zanimiva značilnost aktualne politične razprave je tudi sistematično *preusmerjanje pozornosti* z nasilja v družinah in nad ženskami (ki je po vseh statističnih podatkih ter vladnih in nevladnih poročilih najpogostejša oblika nasilja med partnerjema) na nasilje na ulicah, med vrstniki, na delovnem mestu, v šolah in javnih ustanovah ali pa na izpostavljanje problema mater samohranilk, izterjatev preživnin, romskih družin, revščine, lakote, tranzicije in brezposelnosti (Uhan 22. 2. 2005: 6; Prevc, prav tam: 15; Prijatelj, prav tam: 19).

V javnem govoru je opazno še naslednje: vselej, ko se govori *o nasilju nad ženskami* v družinskem okviru, se govori tudi *o nasilju nad otroki*. Vsekakor sta obe obliki nasilnih ravnanj tesno povezani, vendar pa se je ob tem treba zavedati posebnosti obeh tako z vidika preventivnih kot kurativnih programov in obravnave. Eden od možnih učinkov take »skupne obravnave« otrok in žensk kot žrtev nasilja posredno postavlja žensko v položaj nedoraslega in nemočnega subjekta, ki se ne more zaščititi in je potreben nege, skrbi, zaščite ter dodatne pozornosti. Taka infantilizacija žensk je mišljenjski proces, nasproten procesu opolnomočenja in aktivacije »žrtve«, da se postavi zase in svoje pravice.

Pri nastajanju novega zakona, ki naj bi obravnaval problem nasilja v družini, je zelo očitna prisotnost *medsebojnega političnega obračunavanja* na račun in v škodo obravnavanega problema. Tako sta pozornost in čas preusmerjena v politične obračune o tem, katera vlada (sedanja ali predhodna) bi morala kaj storiti, pa ni (Zagorac 22. 2. 2005: 16); veliko pozornosti je namenjene diskreditaciji dela varuha človekovih pravic (ki je pripravil poročilo o problemu nasilja v družinah v Sloveniji), izpostavljanju krivde nekdanjega socialističnega režima, ki je otroke odtrgal staršem in jih potisnil v ustanove, v katerih niso občutili starševske ljubezni. Elementi nasilja v družinah se tako pojavljajo »od takrat, ko je ta družba /.../ v ideološko prenapetem pogledu zanemarila družino kot osnovno celico ljubezni /.../ in jo postavila/ v element neke ideologije, kjer je najbolje, če je oče član kakšnega komiteja, mama pa kakšna AFŽ-jevka, /.../ otroci bodo pa zelo prijetno prepuščeni vzgoji socialističnim vrtcem« (Rupar 22. 2. 2005: 23). In obratno, politična kritika »leti« tudi na račun vladajočih strank, ki naj ne bi želele priznati dejanskega problema, ki naj bi promovirale krščansko, patriarhalno slovensko družino in tradicionalne družinske vzorce. T. i. celostni zakon, celostni pristop, ki bo skupno obravnaval »pretepe v gostilnah, pretepe po šolah in tako naprej, /je ocenjen/ zgolj kot izgovor in sprenevedanje za to, da ne bomo storili ničesar« (Hanžek 22. 2. 2005: 25).

Za aktualni politični govor o nasilju v družini so značilni *predsodki, stereotipne obravnave, pogosti seksistični pogledi in zdravorazumske predstave*. Tako zastavljeni govor pa je predvsem v primeru koalicijskih strank podkrepiljen z *osebnimi izpovedmi in izkušnjami* pozitivnega družinskega življenja. Tako osebna in individualna izkušnja nadomeščata strokovno obravnavo, pri tem pa se ponovno izpostavi vprašanje, v kolikšni

meri gre pri nasilju v družinah za javni oz. zasebni problem. Kot primer naj navedemo izjavo A. Kokalja (22. 2. 2005: 13): »nekateri imamo pač očitno zelo pozitivno izkušnjo v družini, nekateri pa ne«.

Kaj pa o zgoraj predstavljenih vprašanih menijo anketirani,¹¹ vključeni v našo javnomnenjsko raziskavo?¹² Dve tretjini (67,3 %) vprašanih menita, da je nasilje v družinah širši družbeni problem in ne zasebni problem družine. Pri tem osebe z višjo ali visoko izobrazbo v primerjavi s tistimi z nižjimi stopnjami izobrazbe nasilje v družini v večji meri zaznavajo kot širši družbeni problem.

Večina odgovarjajočih (58,1 %) ocenjuje, da je »nasilje v družinah« enako pomemben problem kot »nasilje v širši družbi«, tretjina (34,2 %) jih meni, da je nasilje v zasebni sferi večji problem kot nasilje v širši družbi, 7,7 % vprašanih pa sodi, da gre za manjši problem, kot je nasilje v širši družbi. Statistično značilne razlike v odgovarjanju glede na spol nakazujejo, da je med slednjimi delež moških občutno višji (68,1 %).

Na vprašanje, ali naj država v zakonodaji nasilje v družini obravnava kot del splošnega nasilja v družbi ali kot poseben problem, dobra polovica (56,4 %) odgovarjajočih meni, da mora biti problem nasilja v družinah obravnavah kot poseben problem.

Tabela 6: Odnos do nasilja v družinah.

Ali je po vašem mnenju nasilje v družini:			Ali naj država obravnava nasilje v družini kot del občega nasilja v družbi ali kot poseben problem?		
	Ž	%		Ž	%
zasebni problem družine	304	32,7	kot del občega nasilja	399	43,6
družbeni problem	626	67,3	kot poseben problem	517	56,4
skupaj	930	100,0	skupaj	916	100,0

3.2 Nasilje v družini ter vloga državnih ustanov in nevladnih organizacij

Pri ocenjevanju uspešnosti delovanja na področju preprečevanja nasilja v družinah, torej preventive in ozaveščanja, so država in državne ustanove v naši anketni raziskavi na splošno ocenjene opazno slabše kot nevladni sektor. Anketiranci so imeli za ocenjevanje na voljo petstopenjsko lestvico (1 – *za ozaveščanje in preprečevanje nasilja v družinah ne naredi/jo dovolj*, 5 – *za ozaveščanje in preprečevanje nasilja v družinah naredi/jo dovolj*). Ocene države, lokalnih skupnosti in policije se večinoma dokaj enakomerno razporejajo med ocenami od 1 do 3, torej od »ne naredi/jo dovolj« do neopredeljenega stališča. Med državnimi ustanovami je najbolje ocenjeno delo centrov za socialno delo; deleži so porazdeljeni tretjinsko med negativnimi (34,4 %), nevtralnimi oz. neopredeljenimi (34,7 %) in pozitivnimi ocenami (30,8 %). Prispevek policije pri preprečevanju nasilja v družinah bolje ocenjujejo mlajši odgovarjajoči (28 let in manj), prispevek centrov za socialno delo pa bolje ocenjujejo osebe z višjo stopnjo izobrazbe in neverujoči.

11. Izraz »odgovarjajoči« uporabljava kot spolno nevtralno obliko, ki vključuje osebe moškega in ženskega spola.

12. V nadaljevanju so interpretirani veljavni odgovori.

Precej bolje kot država in njene ustanove so na področju delovanja, preventive in ozaveščanja ocenjena društva za pomoč žrtvam nasilja v družinah in nevladne organizacije. Dve tretjini odgovarjajočih (63,9 %) ocenjujeta, da društva za samopomoč žrtvam nasilja v družinah naredijo dovolj, le manjšina jih meni, da društva na tem področju ne naredijo dovolj (odgovor 1 je izbralo 3,7 % anketiranih, odgovor 2 pa 6,8 %). Prispevek nevladnih organizacij je v primerjavi z društvi ocenjen nekoliko slabše, vendar bistveno bolje kot prispevek državnih ustanov. Delo nevladnih organizacij bolje ocenjujejo odgovarjajoči z višjo izobrazbo, neverujoči in tisti, ki živijo v mestih.

Tabela 7: Ali menite, da naslednje organizacije oz. ustanove naredijo dovolj za preprečevanje nasilja v družinah in ozaveščanje ljudi o tem?

	država		lokalne skupnosti		policija		centri za socialno delo		društva za samopomoč		nevladne organizacije	
	ž	%	ž	%	ž	%	ž	%	ž	%	ž	%
ne naredi dovolj	324	33,8	327	34,6	222	23,0	150	15,9	33	3,7	97	10,9
2	256	26,7	283	30,0	242	25,2	175	18,5	61	6,8	153	17,1
3	295	30,8	242	25,6	292	30,3	328	34,7	227	25,5	314	35,2
4	47	4,9	59	6,2	145	15,1	218	23,1	370	41,5	249	27,9
naredi dovolj	36	3,8	34	3,6	62	6,4	73	7,7	200	22,4	78	8,8
skupaj	960	100	946	100	963	100	945	100	891	100	892	100

O pričakovani vlogi in dolžnostih države so se anketirani izrekli tudi pri vprašanju, ki se nanaša na proračunska sredstva. Večina (86,4 %) odgovarjajočih meni, da bi država morala za reševanje problema nasilja v družinah nameniti več proračunskega denarja. S tem se strinja približno enak delež žensk in moških; med tistimi, ki se jim ne zdi potrebno, da bi država namenjala več denarja za reševanje problematike nasilja v družinah, pa je nekoliko več moških (60,5 %).

Relativno slabo oceno dela policije na področju preventive in ozaveščanja je podkrepila ocena dela policije na področju reševanja problema nasilja v družinah. Izrazita manjšina odgovarjajočih (4,3 %) je ocenila delo policije kot »zelo dobro«, medtem ko ga je 18,4 % odgovarjajočih ocenilo z »zelo slabo«, večina (39 %) odgovarjajočih pa o delu policije nima jasnega mnenja.

Bašič (1993) ocenjuje, da med policisti intervencija pri nasilju v družinah sodi med najbolj nezaželena ukrepanja. Razlogi so raznovrstni, od občutka nemoči (intervencija ne reši pojava ponavljajočega se nasilja), predsodkov, skladno s katerimi je del krivde pripisan tudi žrtvam nasilja, potencialno nevarnih okoliščin, v katerih se lahko znajdejo policisti, do osebno obremenjujočih okoliščin (še posebej, če so v nasilna ravnanja vpleteni otroci ali je izid nasilnih dejanj posebno huda poškodba) in dejstva, da sodstvo več kot polovice podanih predlogov o prekrških ne obravnava. Na tej osnovi Bašič

povzame skupni pristop policije, in sicer »da jih neprijavljanje nasilja v družini zato moti manj kot pa klic k intervenciji« (Bašič 1993: 190).

Med ukrepe, s katerimi država regulira pojav nasilja v družinah, sodi tudi kazenski pregon. Izrazita večina odgovarjajočih meni, da bi obstoječe kazni za nasilna ravnanja morali poostriti (93,9 %). Kot najprimernejšo kazen za nasilneža večina (58,2 %) izpostavlja odvzem prostosti, le 9,8 % odgovarjajočih pa visoko finančno kazen. Tretjina (32 %) je navedla »druge načine kaznovanja« (šlo je za vprašanje odprtega tipa), pri čemer so najpogosteje omenjali *javna dela, družbeno koristna dela ali prisilno delo* (anketirani *prisilna dela* pogosto združujejo z *zaporno kaznijo*). Mnogi so izpostavili, da bi morali biti nasilneži *v zaporu ali zunaj njega vključeni v prevzgojne programe, terapevtske skupnosti, psihološko/psihiatrično svetovanje oz. zdravljenje* ipd. Del odgovarjajočih se je izrekel za *kombinacijo zaporne in visoke finančne kazni*, manjši delež pa meni, da je najprimernejša kazen za nasilneža *odstranitev iz družine oz. učinkovita dolgoročna preprečitev stikov z družino, kaznovanje po načelu »zob za zob« ali dosmrtna ječa oz. smrtna kazen*.

Med tistimi, ki kot najučinkovitejšo kazen zagovarjajo odvzem prostosti, je nekoliko več žensk (54,3 %), med tistimi, ki zagovarjajo visoko finančno kazen, pa je večji delež moških (60,9 %). Za odvzem prostosti se v nekoliko večji meri zavzemajo osebe z nižjimi stopnjami izobrazbe (osnovna šola ali manj) in verujoči, medtem ko se osebe z višjo in visokošolsko izobrazbo ter neverujoči bolj zavzemajo za druge načine kaznovanja.

»Programi resocializacije«, ki jih omenjajo anketirani, imajo daljšo zgodovino predvsem v ZDA in niso vedno ocenjeni kot dejansko učinkoviti. Študija Maxwella in sodelavcev iz leta 2003, v kateri so analizirali uspešnost posameznih programov resocializacije in pomoči nasilnim partnerjem, je med drugim ocenila, da so v ZDA najbolj razširjeni sodno odrejeni programi resocializacije pravzaprav neuspešni, saj ne vplivajo na odnos nasilneža do nasilja, prav tako pa ne zmanjšujejo možnosti ponovitve enakega ali podobnega (kaznivega) dejanja. Omenjena študija izpostavlja, da so predvsem »stabilne« socialne razmere (zaposlitev, urejene stanovanjske razmere) dejavniki, ki učinkoviteje zmanjšujejo možnost nasilnega vedenja (Maxwell 2003).

V Sloveniji so si nevladne organizacije in pravosodna stroka enotni, da zviševanje kazni za nasilna ravnanja ne vpliva enoznačno na zmanjševanje pojavnosti nasilja v družinah. Pri tem obstaja soglasje, da so najučinkovitejše predvsem preventivne akcije oz. osveščanje javnosti o tej problematiki.

O le delni uspešnosti obstoječega sistema kaznovanja priča tudi število povratnikov. V obdobju med letoma 1998 in 2002 je bilo tako v Sloveniji evidentiranih 1849 kaznivih dejanj povratništva, kar je ena petina vseh evidentiranih kaznivih dejanj nasilja v družinah v tem obdobju (Šprah 2003).

3.3 Razširjenost nasilja v družinah

Govoriti o razsežnosti nasilja, ki se dogaja v zasebnosti domov in za katerega – so-deč po rezultatih raziskave – dobra tretjina odgovarjajočih meni, da gre za »zasebni problem družine« (32,7 %), ni preprosto. Pri tem ne smemo spregledati učinkov še

vedno obstoječih tradicionalnih in patriarhalnih percepcij ter diskurza o kulpabilizaciji, skladno s katerim del krivde za storjeno dejanje pripišemo žrtvi nasilja (»dobila je, kar si je zaslužila«, »je že iskala«, »kaj pa jezika«). Učinek tega je manjše število prijav nasilnih ravnanj v družinskem okolju in molk. Dodaten problem, ki se pojavi ob poskusih statističnega ovrednotenja pogostosti nasilja v družinah, je vsekakor razdrobljeno vodenje podatkov o pojavu: policija tako evidentira primere prijavljenih nasilnih dejanj, v zdravstvenem sistemu se evidenca vodi ločeno, vendar samo za žrtve, ki so poiskale pomoč v ambulantah. Nevladne organizacije in društva ocenjujejo razsežnost pojava prek stikov z žrtvami nasilja, ki se obrnejo nanje, itd. Enotnih statističnih podatkov o pojavih nasilja v družinah v Sloveniji tako ni, kar nemara ustreza vsakokratnim oblastnikom, ki jim zaradi pomanjkanja »trdnih dokazov« o problemu ni treba storiti ničesar.

V nadaljevanju bomo prikazali del rezultatov, ki dodatno osvetljujejo pojave nasilja v družinah v Sloveniji.¹³ Pri tem bomo izpostavili osebne izkušnje z nasiljem odgovarjajočih, ocene pogostosti različnih vrst nasilnih ravnanj (nasilje do otrok, starostnikov in med partnerjema) in najpogostejših oblik nasilnih ravnanj (fizično, psihično, spolno nasilje idr.). Pokazali bomo, katere vrste ravnanj odgovarjajoči zaznavajo kot nasilna dejanja, pripravljenost odziva v primeru nasilja ter razlike glede na demografske značilnosti vprašanih in glede na (ne)zavezanost t. i. tradicionalnim vrednotam.

Zaznavo stopnje pojavov nasilja v družinah smo poskušali zajeti z več posrednimi in neposrednimi vprašanji. Sprva smo postavili vprašanje »Kako pogost pojav je nasilje v družinah v Sloveniji?«.

Dobra polovica (57,3 %) anketirancev ocenjuje, da je nasilje v družinah »zelo pogost« oz. »pogost pojav«, le desetina (10,4 %) je mnenja, da »sploh ni pogost« oz. »ni pogost pojav«, relativno visok odstotek, kar tretjina, pa je o tem neodločenih. Med tistimi, ki menijo, da je nasilje v družinah v slovenski družbi »zelo pogost« oz. »pogost pojav«, je nekoliko več žensk.

Rezultati so podobni rezultatom Evrobarometra iz leta 1999, ki je bil izpeljan v okviru evropske kampanje proti nasilju nad ženskami: vsak drugi Evropejec oz. Evropejka meni, da je nasilje v družini »precej pogosto«; vsak četrti (24 %) ocenjuje, da je nasilje v družini »zelo pogosto«, 18 % jih meni, da »ni zelo pogosto«, izrazita manjšina (1 %) pa meni, da nasilje v družini »sploh ni pogosto« (Evrobarometer 1999).¹⁴

Na vprašanje »Ali ste osebno doživeli nasilje v družini?« je v naši anketi pritrdilno odgovorilo 23,7 % vseh odgovarjajočih oz. 24,2 % vseh vprašanih moških in 23,2 % vseh

13. Posredno o razsežnosti pojava nasilja v družinah v Sloveniji pričajo tudi rezultati mednarodne raziskave, izvedene med leti 1992–1997, v kateri so avtorji med drugim ugotavljali, kako varno se odgovarjajoči počutijo doma. Slovenija in Poljska odstopata od ostalih držav po deležu ljudi, ki se doma počutijo »nekoliko nevarno« oz. »zelo nevarno«. V Sloveniji se tako 14 % anketiranih (večinoma žensk) doma počuti »nekoliko nevarno« oz. »zelo nevarno«, medtem ko je v drugih evropskih državah ta delež nižji: Danska in Škotska (3 %), Nizozemska, Finska in Švedska (4 %), Anglija in Wales ter Francija in Španija (6 %), Irska (8 %), Belgija (9 %), Portugalska (10 %) in Poljska (15 %) (Šprah 2003).

14. Intervjuvanih je bilo 16179 oseb, starejših od 15 let. Iz vsake države članice je bil vključen reprezentativen vzorec okoli 1000 oseb.

vprašanih žensk.¹⁵ Med osebami z izkušnjo nasilja v družini je bilo 73 % žrtev nasilja v družini, v kateri so odraščali, in precej manj, 38,6 %, v družini, v kateri so živeli kot odrasla oseba. 17,6 % vprašanih je doživelo nasilje tako v družini, v kateri so odraščali, kot tudi v družini, v kateri so živeli kot odrasla oseba.¹⁶ Pomenljiv je podatek, da je med osebami, ki so bile »žrtve nasilja v času otroštva«, več moških (59,5 %), medtem ko je med odraslimi osebami, ki so (bile) žrtve nasilja, bistveno več žensk (71,4 %). Ne glede na to, ali so bili odgovarjajoči žrtve nasilja kot otroci ali kot odrasle osebe, med njimi prevladuje psihično oz. čustveno (66,5 %) in fizično (63 %) nasilje. Redkeje je (bilo) prisotno ekonomsko nasilje v smislu odtegotovanja finančnih sredstev (7,7 %) in spolno nasilje (3,7 %). Razlike v odgovarjanju glede na spol odgovarjajočih nakazujejo, da so bile ženske v večji meri izpostavljene psihičnemu in spolnemu nasilju.

Na splošno vprašanje »Kako pogosto so po vašem mnenju žrtve nasilja v družini naslednje osebe?« je večina odgovorila, da so to »pogosto« oz. »zelo pogosto« predvsem otroci in ženske, medtem ko so moški po mnenju odgovarjajočih žrtve nasilja »zelo redko« oz. »redko«. Mnenja o pogostosti nasilja nad starši in ostarelimi osebami so zelo razpršena, vendar sta obe skupini ocenjeni kot potencialno pogostejši žrtvi nasilja kot moški. Ženske so v nekoliko večji meri prepričane, da so ženske, otroci, starši in ostareli pogoste žrtve nasilja v družini (59,8 % žensk in 40,2 % moških meni, da so ženske zelo pogosto žrtve nasilja v družini; 60,6 % žensk in 39,4 % moških meni, da so otroci zelo pogosto žrtve nasilja v družini). Starejši od 72 let v primerjavi z vsemi ostalimi odgovarjajočimi v bistveno manjši meri ocenjujejo otroke kot potencialne žrtve nasilja v družini (4 % starejših od 72 let meni, da so otroci zelo pogosto žrtve nasilja v družini, medtem ko delež pri vseh mlajših skupinah znaša okoli 20 %).

Te ocene so podobne že prej evidentiranim primerom nasilja v družinah (Mušič 2003). Čeprav lahko upravičeno predvidevamo, da je nasilnih dejanj v družinskih okvirih mnogo več, kot je dejansko prijavljenih dejanj, pa so tudi uradno prijavljeni primeri indikator razsežnosti pojava nasilja nad posameznimi skupinami.

Pri ugotavljanju pogostosti nasilja nad otroki smo kot merilo nasilnega ravnanja navedli klofutanje (kot obliko fizičnega nasilja) in kričanje kot običajen način komuniciranja (psihično nasilje). Podatki so zgovorni: več kot polovica vprašanih (56,1 %) osebno pozna vsaj eno družino (eno, dve ali več kot dve družini), v katerih je kričanje na otroka običajen način komuniciranja (30 % jih pozna več kot dve družini). Tretjina (33,1 %) odgovarjajočih pozna vsaj eno družino (eno, dve ali več kot dve družini), v

---

15. Rezultati potrjujejo podatke Urada RS za žensko politiko in podatke Društva SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, skladno s katerimi je nasilje prisotno v vsaki peti družini v Sloveniji (Božac in Deležan 1999).

16. Številni avtorji (Pollitz Worden in Carlson 2005; Heiskanen in Piispa 1998; Mitchell in Finkelhor 2001; Walker 1984; Straus in Gelles 1986) v svojih študijah izpostavljajo, da obstaja povezanost med izpostavljenostjo nasilju v družini v času odraščanja in med izvajanjem nasilja v kasnejšem partnerskem odnosu. Tako so osebe, ki so bile žrtev nasilja v otroštvu, kasneje pogosto tudi same nasilne do svojih družinskih članov, po drugi strani pa je za osebe, ki imajo izkušnjo nasilja v otroštvu, večja verjetnost, da bodo žrtve nasilja v družini tudi v kasnejšem partnerskem odnosu. Omenjene študije obenem navajajo, da je v družinah, v katerih je prisotno nasilje med partnerjema, pogosta tudi reprodukcija nasilja nad otroki.

kateri je klofuta običajen način kaznovanja otroka (18,8 % jih pozna več kot dve družini!).

V nadaljevanju smo poskušali zajeti razsežnost pojava nasilja v partnerskem odnosu (nad ženo/izvenzakonsko partnerico oz. možem/izvenzakonskim partnerjem) in nasilja nad ostarelimi člani družine.

Slaba četrtina (22,4 %) vprašanih osebno pozna vsaj eno družino, v kateri se izvaja nasilje nad žensko, slaba desetina (7,5 %) pa pozna vsaj eno družino, v kateri se izvaja nasilje nad moškim. V primeru nasilja nad ženskami in moškimi gre (kot že pri odgovorih o osebni izkušnji z nasiljem v družinah) večinoma za psihično in fizično nasilje, v manjši meri pa za ekonomsko in spolno nasilje. Ženske poznajo nekoliko več družin, v katerih se izvaja psihično nasilje nad žensko (v tem primeru gre lahko tudi za subtilnejše oblike nasilnega ravnanja, ki lahko zunanjemu opazovalcu ostanejo skrite; pričakovano pa se prav te oblike nasilja lahko razkrijejo v okviru ženskih prijateljstev). Obenem moški poznajo več družin, v katerih se izvaja nasilje nad moškim, kar ponovno ne preseneča, saj gre ali za zelo stigmatiziran pojav, ki ga moški kot žrtev želi skriti in ga morda razkrije le v prijateljskem krogu, ali pa gre za različne percepcije nasilja glede na spol in so moški anketiranci občutljivejši za nasilne oblike ravnanja nad moškimi.

V primerjavi z družbeno občutljivostjo za prepoznavanje in obsojanje nasilja nad ženskami in otroki so pojavi nasilja nad starostniki še vedno v veliki meri zamolčani, saj se v javnosti šele v zadnjem času pojavljajo posamezniki, centri za socialno delo in nevladne organizacije, ki opozarjajo nanje. O pogostosti nasilja nad starostniki pričajo naslednji podatki: 13,6 % odgovarjajočih pozna vsaj eno družino, v kateri se izvaja nasilje nad starejšo osebo. V navedenih primerih gre v največji meri za psihično nasilje (9,1 %), nato v nekoliko manjših deležih za zanemarjanje osebe, fizično in ekonomsko nasilje (4,2–4,8 %) ter v najmanjši meri za spolno nasilje (0,5 %).

Zanimivi in nadvse povedni so tudi odgovori na vprašanje, katere vrste ravnanj ocenjujejo anketiranci kot nasilna dejanja. Odgovori ponujajo več izhodišč za razmislek: čeprav se večina odgovarjajočih strinja, da so npr. grožnja, verbalno poniževanje posameznika in ustrahovanje nasilna ravnanja (umeščamo jih med psihično nasilje), pa teh ravnanj kar 17 %, 12,6 % oz. 6,9 % anketiranih sploh ne opredeljuje kot nasilna. Preseneča tudi visok delež (36 %) tistih, ki menijo, da ena klofuta ni nasilno ravnanje. Tretjina odgovarjajočih klofuto torej zaznava kot opravičljivo dejanje v »upravičljivih« okoliščinah.

Meja med zaznavo nasilnega oz. nenasilnega ravnanja je še bolj zabrisana v primerih, ko gre za poseganje v zasebnost partnerja ali partnerke. Približno tretjina odgovarjajočih meni, da nadzor nad finančnimi sredstvi in odpiranje osebne pošte partnerja oz. partnerke niso problematična ali nasilna ravnanja, polovica odgovarjajočih pa je mnenja, da pregledovanje žepov ni nasilen poseg v posameznikovo zasebnost in osebno integriteto. To govori ali o visoki stopnji medsebojne intimnosti in zaupanja partnerjev ali o relativno nizki stopnji osebne svobode, avtonomije in osebne nedotakljivosti. Nenazadnje je zaskrbljujoč tudi odstotek tistih (7,6 % ali 75 ljudi), ki ocenjujejo, da siljenje partnerja v spolni odnos ni nasilno dejanje.¹⁷

17. Ženske, višje izobraženi (višja in visoka stopnja izobrazbe) in neverujoči v splošnem naka-

3.4 »Odzivi na nasilje«

Odziv posameznice oz. posameznika na nasilno dejanje – bodisi nad njo/njim ali nad drugimi osebami – se tesno navezuje na zgoraj izpostavljene percepcije nasilja. Šele ko dejanje prepoznamo kot nasilno, lahko ustrezno reagiramo. Problem pa so predvsem tiste oblike ravnanj, pri katerih ne gre za neposredno fizično nasilje. Če smo si živeči v Sloveniji dokaj enotni, da je pretepanje otroka oz. partnerja nasilje, pa se enotnost stališč razblini pri subtilnejših oblikah nasilja, povezanih z nadzorom in kršenjem osebne svobode in avtonomije. Pri tem ne moremo zaobiti razkola med samoizpričanim (»če bi vedel, bi zagotovo poklical policijo«) in dejanskim ravnanjem v primeru nasilja v družinah.

Na vprašanji »Ali bi obvestili policijo, če bi vedeli, da se pri sosedih izvaja fizično nasilje nad otroki?« in »Ali bi obvestili policijo, če bi vedeli, da vaš bližnji sorodnik izvaja psihično nasilje nad otroki?« je izrazita večina odgovorila pritrdilno. Delež tistih, ki bi »zagotovo« oz. »verjetno« obvestili policijo, je izjemno visok (85,4 % v primeru izvajanja fizičnega nasilja in 77 % v primeru psihičnega nasilja nad otroki), vendar žal ne izpričuje dejanskega stanja policijskih prijav.¹⁸

Podobno anketirani izražajo visoko pripravljenost aktivnega posega (prijave dejanja) v primeru fizičnega nasilja nad ostarelo osebo in v primeru nasilja med partnerjema. Le 4,9 % odgovarjajočih »zagotovo oz. verjetno ne bi obvestilo policije«, če bi vedeli za fizično nasilje, katerega žrtev je starejša oseba. Zanimivo je, da je prav v primeru nasilja med partnerjema delež tistih, ki »zagotovo oz. verjetno ne bi obvestili policije«, precej višji, saj je tako odgovorila dobra četrtina (26,6 %) vprašanih. Samo ugibamo lahko, ali gre v tem primeru za osebe, ki spoštujejo tradicijo »nedotakljivosti in nevmešavanja v zakonsko življenje«, ali gre za prepričanje, da sta partnerja v enakovrednem položaju (v primerjavi z otroki in ostarelimi), pri čemer lahko vsak poskrbi za svojo varnost.

3.5 »(Ne)zavezanost tradicionalnim vrednotam«

Naj se ob zaključku ustavimo še pri povezanosti med t. i. (ne)zavezanostjo tradicionalnim vrednotam in percepcijami nasilja v družinah. Kot indikatorje zavezanosti tradicionalnim vrednotam smo opredelili: neodobravanje razveze, prepričanje, da je skrb za dom bolj žensko opravilo, da so intelektualna dela primernejša za moške in da je za ohranitev družine vredno potrpeti tudi kako klofuto. Odgovarjajoče, ki (popolnoma) soglašajo z navedenimi trditvami in (sploh) ne odobravajo razveze zakonske skupnosti,

---

zujejo višjo stopnjo občutljivosti do nasilja in omenjena ravnanja v večji meri ocenjujejo kot nasilna.

18. Po podatkih 46 centrov za socialno delo, zbranih na skupnosti centrov za socialno delo, ki zajemajo 1088 na centrih evidentiranih primerov nasilja v družinah (v obdobju leta in pol med 1998 in 1999), je večino primerov nasilja v družinah prijavila žrtev nasilja sama (535 primerov). Ostali prijavitelji so bili šola in vzgojno-varstvene organizacije (137 primerov), policija (91 primerov) ter zdravniki in patronaža (58 primerov). Samo 52 primerov so prijavili sosedje in 73 primerov sorodniki, pri čemer so moški sorodniki nasilje prijavljali v manjši meri (15 primerov) kot ženske sorodnice (43 primerov) (Kozmik in Dobnikar 1999).

smo torej opredelili kot »zavezane tradicionalnim vrednotam«,¹⁹ v nadaljevanju pa ugotavljali njihov odnos do obravnavane problematike ter morebitno razlikovanje v odgovorih v primerjavi z »liberalnimi« in »neopredeljenimi« odgovarjajočimi.

Odgovarjajoči, ki smo jih opredelili kot »zavezane tradicionalnim vrednotam«, kažejo večjo stopnjo strpnosti do posameznih oblik nasilnih ravnanj tako v primeru neposrednega fizičnega nasilja (tj. ena klofuta, siljenje v spolni odnos), predvsem pa v primeru subtilnejših oblik nasilnega ravnanja oz. poseganja v zasebnost partnerke oz. partnerja (tj. verbalno poniževanje posameznika, pregledovanje žepov, odpiranje pisem, kontrola nad finančnimi sredstvi partnerja oz. partnerke). Med osebami, ki se uvrščajo med »tradicionaliste«, tako npr. dve tretjini menita, da ena klofuta ne pomeni nasilja, medtem ko med »liberalnimi« odgovarjajočimi tri četrtine vprašanih klofuto ocenjujejo za nasilno ravnanje. Odpiranje pisem je nasilen poseg v zasebnost za tri četrtine »liberalnih« odgovarjajočih, medtem ko med »tradicionalisti« tako meni le polovica vprašanih. Kontrola nad finančnimi sredstvi partnerja oz. partnerke je nasilno ravnanje za dve tretjini »liberalnih« odgovarjajočih in samo za tretjino »tradicionalistov«. Siljenje v spolni odnos je nasilno dejanje za izrazito večino (97,8 %) »liberalnih« anketirancev in za tri četrtine »tradicionalistov«.

Ta skupina je obenem v večji meri nagnjena h kulpabilizaciji žrtev (strinjanje s trditvijo »ženska, ki jo mož udari, je včasih tudi sama kriva za to«), k opravičevanju določenih nasilnih ravnanj (strinjanje s trditvijo »udarec iz ljubosumja pomeni resnično ljubezen«) in relativiziranju nasilnih dejanj (strinjanje s trditvijo »ena klofuta partnerki/partnerju še ne pomeni nasilja v družini«).²⁰

Iz navedenega je mogoče povzeti, da so osebe, ki se nagibajo k tradicionalnim vrednotnim vzorcem, »strpnejše« do nasilja v družini oz. so nagnjene k relativizaciji resnosti pojava, h kulpabilizaciji žrtev nasilja in k opravičevanju določenih nasilnih ravnanj. Povezanost političnega konzervatizma in nagnjenosti k viktimizaciji žrtve (»ženska je včasih tudi sama kriva za to«, »izzivala je, pa jih je dobila«) v svoji študiji izpostavljata tudi Kristiansen in Giulietti (1990). Podobno Pollitz Worden in Carlson (2005) govorita o povezanosti med »tradicionalnimi pogledi« predvsem starejših generacij in okrivljanjem žrtev (ki izziva).

19. Sodeč po indikatorjih »zavezanosti tradicionalnim vrednotam« smo eno desetino (10,9 %) vzorca uvrstili med »tradicionaliste«. Osebe, ki (zelo) odobravajo razvezo zakonske skupnosti in se (sploh) ne strinjajo s trditvami, da je skrb za dom bolj žensko opravilo, da so intelektualna dela bolj primerna za moške in da je za ohranitev družine vredno potrpeti tudi kakšno klofuto, smo uvrstili med »liberalne« – ti predstavljajo dobro polovico (49,7 %) vzorca, med »neopredeljene« pa smo uvrstili tiste anketirance (40,2 %), ki nimajo ne izrazito pozitivnega ne izrazito odklonilnega stališča do omenjenih trditev, ki sestavljajo indikatorje »zavezanosti tradicionalnim vrednotam«.

20. Navedene povezanosti med spremenljivkami so opisnega značaja, dobljene so bile na podlagi bivariantnih analiz in kot take ne predstavljajo (enostavne) vzročnosti.

4 Zaključek

Ker smo v Sloveniji ravno v procesu oblikovanja zakonodaje, ki bo obravnavala nasilje v družinah, je pomembno poznati ter razumeti stališča in odnos ljudi do te problematike. Na kakšen način pojave nasilja v družinah dojema večina, je v tem kontekstu pomembno zaradi več razlogov: podpora sprejemanju nove zakonodaje (oz. zakonodajnim spremembam) je odvisna od javnega sprejemanja in podpore stališč »reformatorjev«. Posameznikove izkušnje, vedenje, izbire in aktivnosti so tesno povezane s percepcijami, ki jih ima o nasilju v družinah. Oseba, ki doživlja nasilje v družini, se tako nikoli ne bo obrnila na ustrezne službe pomoči ali zakonsko zaščito (ki ji jo bo ponudil nov zakon), če bo ocenila, da so določene oblike nasilnih ravnanj »normalne« in »sprejemljive«, ali če bo verjela, da je vendarle ona tista, ki s svojim »neprimernim« vedenjem izziva nasilnega partnerja. In nenazadnje, učinkovitost sprejetih politik preventive, ozaveščanja, intervencij in sankcioniranja je odvisna od tega, v kolikšni meri omenjeni ukrepi dejansko upoštevajo stališča ljudi in v kolikšni meri jih večinsko mnenje dojema kot sprejemljiva in »sebi lastna« (Pollitz Worden in Carlson 2005). V kontekstu obetajočih se zakonskih sprememb pa ne gre spregledati podatka iz naše raziskave o tesni povezanosti med zavezanostjo tradicionalnim vrednotam (oz. političnemu konzervativizmu) in večjo stopnjo strpnosti do različnih oblik nasilja v družinah (vključujoč relativizacijo resnosti pojava, okrivljanje žrtev nasilja in opravičevanje določenih nasilnih ravnanj). Raziskovalni rezultati so tako izhodišče za resen in temeljit razmislek o potekajočem postopku sprememb zakona in kličejo k aktivnejši vključenosti stroke, predstavnikov nevladnih organizacij in javnosti v procese odločanja.

Literatura

- Bašič, Katja (1993): Nasilje nad žensko. *Revija policija* (2): 185–194.
- Božac Deležan, Lorena (1999): Ko je najnevarnejša institucija zakon, najnevarnejši prostor dom, najnevarnejša oseba partner. V V. Kozmik in M. Dobnikar (ur.): *Strokovna izhodišča s predlogi rešitev za sistemsko ureditev varstva pred nasiljem v družini*. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Dobnikar, Mojca, in Kozmik, Vera (1999): Predgovor. V V. Kozmik in M. Dobnikar (ur.): *Strokovna izhodišča s predlogi rešitev za sistemsko ureditev varstva pred nasiljem v družini*. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Društvo SOS telefon za otroke in ženske – žrtve nasilja: Statistike. Dostopno prek: <http://www.drustvo-sos.si/statistike/statistike.htm> (18. 12. 2006).
- Evrobarometer (1999): Europeans and their Views on Domestic Violence Against Women. Bruselj: Evropska komisija. Dostopno na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_127_en.pdf (18. 12. 2006).
- Filipčič, Katja (2002): *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex založba.
- Filipčič, Katja, in dr. (2004): *Strokovna izhodišča s predlogi rešitev za sistemsko ureditev varstva pred nasiljem v družini*. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

- Generalna policijska uprava, Ministrstvo za notranje zadeve RS (2005): Kazenske ovadbe v obdobju 2000–2004.
- Haris, Steven M., in Dersch, Charlette A. (2001): »I'm Just Not Like That«: Investigating the Intergenerational Cycle of Violence. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 9 (3): 250–258.
- Heiskanen, Markku, in Piispa, Minna (1998): Faith, Hope, Battering: A Survey of Man's Violence against Women in Finland. Helsinki: Statistics Finland.
- Kozmik Vera, in Dobnikar, Mojca (ur.) (1999): Dosje: Nasilje nad ženskami. Ljubljana: Urad vlade Republike Slovenije za žensko politiko, Društvo SOS telefon, Feministično informacijsko kulturno središče, Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Kristiansen, Connie M., in Giulietti, Rita (1990): Perceptions of Wife Abuse: Effects of Gender, Attitudes Toward Woman, and Just-World Beliefs among College Students. *Psychology of Woman Quarterly*, 14 (2): 177–189.
- Luthar, Breda, Jontes, Dejan, in Šadl, Zdenka (2006): Medijske reprezentacije družinskega nasilja – končno poročilo projekta. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje družbenega komuniciranja.
- Mauricio, Anne Marie, in Gormley, Barbara (2001): Male Perpetration of Physical Violence Against Female Partners. The Interaction of Dominance Needs and attachment Insecurity. *Journal of Interpersonal Violence*, 16 (10): 1066–1081.
- Mitchell, Kimberly, in Finkelhor, David (2001): Risk of Crime Victimization among Youth Exposed to Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 16 (9): 944–964.
- Mušič, Tatjana (2003): Odkrivanje, preiskovanje in preprečevanje kaznivih dejanj, predkazenski postopek. Ljubljana: Generalna policijska uprava.
- Pollitz Worden, Alissa, in Carlson, Bonnie E. (2005): Attitudes and Beliefs About Domestic Violence: Results of a Public Opinion Survey, II. Beliefs about Causes. *Journal of Interpersonal Violence*, 20 (10): 1219–1243.
- Robnik, Sonja, Skornšek - Pleš, Tanja, in Veselič, Špela. (2003): Nasilje nad ženskami v družini – analiza stanja. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo, Strokovni svet za problematiko nasilja.
- Rotter, Joseph C., in Houston, Irene S. (1999): Treating Family Violence: Risks and Limitations. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and families*, 7 (1): 58–63.
- Rožman, Irena, in Knežević Hočevar, Duška (2005): Tiskani mediji o nasilju nad ženskami v družini. *Socialno delo*, 44 (3): 187–193.
- Sedmak, Mateja, in Kralj, Ana (2005): (Ne)varna zasebnost: živeti v slovenskih družinah. V T. Krpič (ur.): Varnost in tveganja v sodobni slovenski družbi. Ljubljana: Slovensko sociološko društvo.
- Sedmak, Mateja, in dr. (2006): Nasilje v družinah v Sloveniji – končno poročilo projekta. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper.
- Smith Stover, C. (2005): Domestic Violence Research, What Have We Learned and Where Do We Go From Here? *Journal of Interpersonal Violence*, 20 (4): 448–454.
- Straus Murray, A., in Gelles Richard, J. (1986): Societal Change and Change in Family Violence from 1975 to 1985 as Revealed by Two National Surveys. *Journal of Marriage and the Family*, 48 (3): 465–479.

Šprah, Lilijana, Šoštarič, Mojca, in Rožman, Irena (2003): Nasilje nad ženskami ali kako doseči ničelno toleranco – poročilo raziskave. Ljubljana: Inštitut za medicinske vede, ZRC SAZU.

Williams, Linda M. (2003): Understanding Child Abuse and Violence Against Women – A Life Course Perspective. *Journal of Interpersonal Violence*, 18 (4): 441–451.

Walker, Leonore E. (1984): *The Battered Woman Syndrome*. New York: Springer.

Naslova avtoric:

dr. Mateja Sedmak

Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Univerza na Primorskem

Garibaldijeva 1, SI-6000 Koper

e-mail: mateja.sedmak@zrs-kp.si

Ana Kralj

Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Univerza na Primorskem

Garibaldijeva 1, SI-6000 Koper

e-mail: ana.kralj@zrs-kp.si